

2022 р. 83,8% – Степ, 84,5% – Лісостеп. Порівняно до 2021 р. вміст олеїнової кислоти підвищився в зоні Степу на 2,9% та в зоні Лісостепу на 0,4%. Уміст лінолевої кислоти навпаки знизився на

2,7% в зоні Степу та 0,3% – Лісостепу. Найвищий уміст лінолевої кислоти отримали у 2020 р. – 9,9% – Степ та 8,1% – Лісостеп, найнижчий у 2022 р. – 6,2% – Степ, 5,8% – Лісостеп (рис. 1).

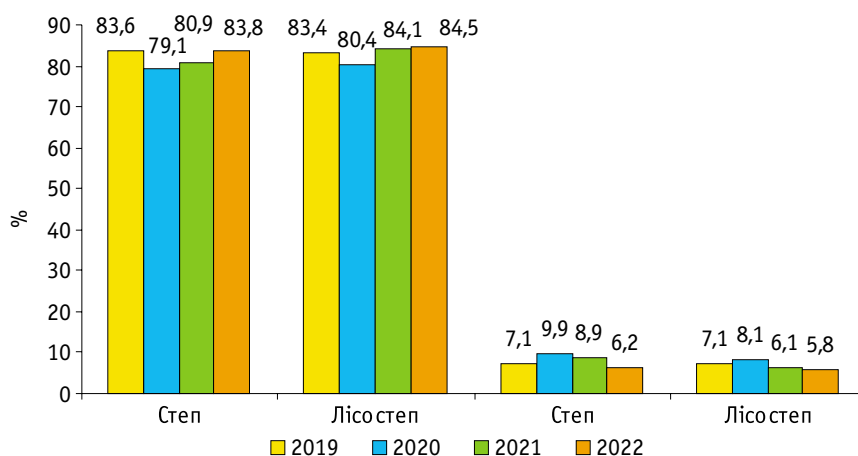

Рисунок 1 – Вміст олеїнової та лінолевої кислоти в олії соняшника однорічного високоолеїнової групи залежно від ґрунтово-кліматичних зон (середнє за 2019–2022 рр.)

За результатами проведених досліджень видно, що у сортах соняшнику однорічного високоолеїнової групи вміст олеїнової кислоти понад 80%, тоді як уміст лінолевої до 15%.

Ключові слова: соняшник однорічний, жирнокислотний склад, олеїнова кислота, лінолева кислота.

УДК 634.222:632.4

ФІЛЬОВ В. В.

Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка ІС НААН України,
с. Мліїв, Черкаський р-н, Черкаська обл.
e-mail: mliivis@ukr.net

СТІЙКІСТЬ СОРТІВ ТА ГІБРИДНИХ ФОРМ СЛИВИ ДО МОНІЛІОЗУ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Зміна кліматичних умов в Україні призводить не лише до підвищення середньорічної температури повітря та ґрунту, а й до зміни кількості та інтенсивності опадів. Збільшуються проміжки безморозного періоду та інші негативні явища, які сприяють розповсюдженню хвороб, що, своєю чергою, знижує врожайність та якість сільськогосподарської продукції.

Моніліоз (*Monilia cinerea* Bonord з порядку *Hymenocetalies*) є однією з найнебезпечніших та поширених хвороб кісточкових культур. У зв'язку зі зміною клімату в останні роки, спалах моніліозу (моніліальний опік, плодова гниль) може спричинити значні втрати врожаю сливи. Провідне місце у системі захисту сливових насаджень проти цієї хвороби посідають хімічні засоби. Використання хімічних засобів захисту негативно впливає на довкілля та збільшує собівартість продукції. Останнім часом все більше уваги приділяється обмеженню використання хімічних засобів захисту рослин. У зв'язку з чим, актуальним є виділення сортів сливи, стійких або відносно

стійких до даного патогену. Здатність протистояти шкідливим організмам може проявлятися у формі імунітету до ураження або у вигляді механізмів стійкості, що допомагають рослині уникнути природного ураження чи послабити його дію. Імунітет – це абсолютний стан (рослина є імунною або не імунною), а рівень стійкості може змінюватися від повного імунітету до майже повної сприйнятливості. Імунітет обумовлюється нездатністю шкідливого організму уражити рослину навіть за найсприятливіших умов, тоді як стійкість визначається рядом зовнішніх та внутрішніх факторів, що діють у напрямку зменшення ймовірності та ступеня ураження.

Дослідження проводили протягом 2021–2023 рр. на базі Дослідної станції помології ім. Л. П. Симиренка ІС НААН, експериментальна частина виконувалась у дослідному саду сливи 2002 р. садіння, без зрошення. Деревця щеплені на сіянцях аличі і висаджені за схемою 6 x 4 м. Форма крони – розріджено-ярусна, зрошення відсутнє.

У зоні Лісостепу однією з поширених і шкідливих хвороб сливи є моніліоз, який проявляється у двох формах ураження. Перша (моніліальний опік) – весняна форма, характеризується рапто-вим побурінням суцвіть, в'яненням та засиханням листя, молодих плодів гілочок, однорічних пагонів, які не осипаються, а залишаються на дереві. За сильною розвитку хвороби дерево може повністю загинути. Швидкому розвитку моніліозу навесні сприяє прохолодна й волога погода під час цвітіння.

Результати проведених досліджень вказують на те, що сорти та гібридні форми сливи мали різну інтенсивність (від 0 до 2-х балів (за 6-бальною шкалою)) ураження весняною формою моніліального опіку. У ранньостиглих сортів 'Ода', 'Герман', 'Пам'ять матері' відмічено незначне ураження окремих суцвіть (0,1 бал), що вказує на їхню стійкість. Високу стійкість до ураження весняною формою моніліозу проявив ранньостиглий сорт 'Ненька'. За роки досліджень у групі середньостиглих сортів найменшу стійкість (ураження патогеном 2 бали) мали сорт 'Ренклюд Карбишева' і форма '9996', із групи пізньостиглих сортів 'Штутгарт'. У них відмічено ураження суцвіть і листових розеток, частково пагонів, спостерігалася камедетеча. У сортів середнього строку досягання 'Чачакська найболья', 'Ренклюд Карбишева', 'Янтарна мліївська' та гібридних форм '7756', '8087', '9605', '12516' ураженими були суцвіття і листові розетки (1 бал). Сорти пізньостиглої групи показали високу стійкість до весняної форми моніліозу. Лише сорт 'Президент' мав ураження в 0,1 бала.

Літня форма хвороби (плодова гниль) уражує тільки плоди. На них утворюється бура пляма,

яка поступово збільшується і з часом охоплює весь плід. Пошкоджені плоди опадають або висять на дереві до весни наступного року. Зараженню плодів збудниками хвороби сприяють сливова плодожерка, садові довгоносики, птахи, град.

Літньою формою моніліозу (плодова гниль) плоди були уражені від 3 до 10%. Серед сортів раннього строку досягання високу стійкість мали 'Герман', 'Ненька' та 'Ода'. Сорт 'Пам'ять матері' мав найбільший відсоток ураження (8,6%). Найнижчий відсоток ураження плодів (3–4%) у групі середньостиглих сортів відмічено у 'Доброї', 'Заманчивої' та форми '12516'. Найбільш ураженими (10%) були плоди гібридних форм '7756' і '9996' та сорти 'Ренклюд Карбишева' (9,9%), 'Чачакська найболья' (7,9%). Решта сортів і форм цієї групи мали середній відсоток ураження плодів. У групі пізньостиглих сортів 'Президент' був найбільш уражуваним (9,1%). У сортів 'Ганна Шпет', 'Волошка', 'Блюфрі' відсоток ураження плодів становив 4–5%. Пізньостиглий сорт 'Вереснева' був найбільш стійким до ураження патогеном (3,1%).

Високостійкими до обох форм моніліозу (*Monilia cinerea*) були сорти сливи 'Ненька', 'Ода', 'Герман', 'Вереснева', 'Заманчива', 'Добра', 'Стенлей', 'Топхіт', 'Ренклюд Альтана' та гібридні форми '8124', '12516'. Ураження весняною формою у них становило 0–0,1%, а літньою – 3,0–5,4%. У селекційній роботі вказані сорти можуть бути використані як носії ознаки стійкості проти моніліозу.

Впровадження високостійких сортів і форм у промислові та присадибні насадження сливи дасть змогу зменшити затрати на засоби захисту рослин та поліпшити екологічний стан навколишнього середовища.

Ключові слова: слива, хвороби, рослини.

УДК 633.11:577.11

ФАНІН Я. С.*, ЛИТВИНЕНКО М. А., МОЛОДЧЕНКОВА О. О.

Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннізнавства та сортовивчення, м. Одеса, Овідіопольська дорога, 3

*e-mail: yaroslavfanin96@gmail.com

ВСТАНОВЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОБОРУ ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ М'ЯКОЇ ВІД ПАРНИХ СХРЕЩУВАНЬ МІСЦЕВИХ СОРТІВ З ЛІНІЯМИ ДОНОРАМИ ГЕНА GPC-B1

Головна проблема селекції на сьогодні – це підвищення загального вмісту білка в зерні пшениці. Враховуючи негативну кореляцію між білковістю та врожайністю, це є дуже складною задачею. Окрім підвищення білковості, збереження чи підвищення врожайності, поставлено задачу також в поліпшенні хлібопекарських показників борошна. Як відомо з багатьох досліджень, між підвищеним вмістом білка та хлібопекарськими показниками є позитивна кореляційна залежність, але вона непостійна і не 100-відсоткова. Тому підвищення білковості зерна повинно бути пов'язане з поліпшенням хлібопекарських по-

казників. Досягти цього можливо двома шляхами: забезпеченням оптимальних агротехнічних прийомів, насамперед, доз добрив; поліпшенням генетичного потенціалу сортів шляхом залучення нових генів підвищеної білковості. Саме поєднання цих двох методів дає змогу ефективно збільшити білковість зерна пшениці. Щодо генетичних джерел покращення, то тут ми зупинилися на залученні генів «диких родичів» пшениці. Важливим етапом в селекції на підвищення якості зерна пшениці може бути залучення гена, який знайшли у колекції дикорослої пшениці національних фондів зародкової плазми Ізраїлю,